

3. Статистика для дослідників та аналітиків // Актуальні проблеми економіки. — 2002. — № 4. — С. 53-64.

4. Статистичний щорічник України за 1999 рік / Держкомстат України. — К.: Техніка, 2000. — 576 с.

5. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Держкомстат України. — К.: Техніка, 2002. - 530 с.

The theoretical and methodological recommendations for modeling of income and expenditure of population are given. Forecasting model of making and distribution of income and expenditure balance of population is constructed on the base of exploitation of non-linear optimization methods. The peculiarity of this model is realization of the principle of multistage possibility using by means of management objects as incoming and as expending parts of balance.

Криховецька З. М.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті проаналізований сучасний стан банківського кредитування інвестиційних процесів в Україні.

За умов жорсткої фіскальної політики з боку держави, фактичної відсутності державного цільового фінансування, недостатності власних обігових коштів і низької прибутковості більшої частини підприємств України важливим чинником забезпечення інвестиційної діяльності може стати банківський кредит. Процес реформування фінансової системи, господарського законодавства, майнового стану підприємств призвів до суттєвого погіршення фінансового стану підприємств, що робить їх власний прибуток лише допоміжним джерелом інвестування, амортизація часто використовується з поточною метою; нерозвиненість фінансових ринків і відповідних фінансових інститутів не дає змоги підприємствам широко використовувати залучення фінансових ресурсів під інвестиції через випуск цінних паперів. Перевага кредитного методу забезпечення інвестицій пов'язана передусім із поверненням коштів, що передбачає взаємозв'язок між окупністю інвестиційних проектів та поверненням кредиту у терміни, визначені кредитним договором між банком і позичальником.

До реальних інвестицій банків в економіку України відноситься довгострокове кредитування та кредитування постійної діяльності суб'єктів господарювання щодо придбання основних фондів.

Розглядаючи динаміку насиченості української економіки довгостроковими кредитними ресурсами за останні 10 років, необхідно зазначити, що відношення обсягу наданих довгострокових кредитів до ВВП у 1992

році становило 2%, а у 1993 році – 0,7%, тобто зменшилось у 2,8 рази. Після досягнення певної макроекономічної стабілізації зазначений показник демонструє поступове, але неухильне зростання до рівня 2,9% у 2001 році [12,9]. Це означає, що нині питома вага довгострокових кредитних ресурсів у економіці збільшується. І відбувається це в умовах зростання реального ВВП, стабільного курсу гривні та відносно помірних темпів інфляції.

Охарактеризуємо структуру кредитів, наданих комерційними банками, за окремими напрямками відповідно до спрямованості. Аналіз показує, що за останні роки банківська система України надавала перевагу короткостроковому кредитуванню поточної діяльності суб'єктів господарювання [табл. 1].

Питома вага довгострокових кредитів, які найбільш активно сприяють інвестиційній діяльності, у загальному обсязі наданих кредитів протягом травня 2002 року становила 23,9%. Позитивним моментом необхідно відзначити тенденцію до збільшення за останні роки обсягів довгострокового кредитування, їх частки у загальній сумі кредитів. Так, за 2001 рік довгострокові кредитні вкладення зросли на 76% до 6 млрд.грн., що дорівнювало 21,6% усіх кредитних вкладень, за 9 місяців 2002 року – на 52,5%, що становило 25,2% від загального обсягу [3,97].

За умов приборкання інфляційних процесів і досягнення відносної стабілізації економіки України серед негативних процесів слід відзначити збільшення частки довгострокових кредитів в іноземній валюті. Так, якщо їх питома вага у 2000 році становила 53,8%, то у вересні 2002 року – вже 55,7%. На нашу думку, це пов'язано з такими причинами:

Кредити, надані банками в економіку України [3, 97] (Млн. грн.)

Період	Всього	В т.ч. короткострокові			В т.ч. довгострокові		
		Усього	У національній валюті	В іноземній валюті	Усього	У національній валюті	В іноземній валюті
1995	4078	3643	2664	980	434	635	69
1996	5452	4845	3653	1192	607	449	158
1997	7295	6522	4682	2801	773	513	260
1998	8873	7240	4438	2801	1633	679	954
1999	11787	9142	4714	4428	2645	1002	1643
2000	19121	15700	8617	7083	3421	1605	1816
2001	27792	21767	12717	9050	6025	2719	3306
2002 вересень	36349	27158	16613	10545	9191	4071	5120

лібералізація зовнішньої торгівлі обумовлює розгортання процесу кредитування комерційними банками модернізації виробничого процесу за рахунок придбання суб'єктами господарювання іноземних технологій, обладнання;

внаслідок економічної лібералізації поступово збільшується кількість комерційних банків, які отримують ліцензію на проведення операцій з іноземною валютою, зокрема на здійснення валютного кредитування;

незважаючи на досягнення в останні роки відносної стабільності національної грошової одиниці, банківські установи все ще трактують кредитування в іноземній валюті як дієвий інструмент страхування інфляційних і курсових ризиків. Про актуальність чинника інфляційних очікувань свідчить, наприклад, дворазове перевищення ставок за кредитами у національній валюті порівняно зі ставками за позиками в іноземній валюті. Так, середньозважена процентна ставка за довгостроковими кредитами банків, наданих юридичним особам, становила у травні 2002 року у національній валюті 19,2%, а в іноземній – 14,3% [1,84];

значна частина кредитних ресурсів знаходиться в іноземній валюті.

На особливу увагу заслуговує аналіз наданих комерційними банками довгострокових кредитів суб'єктам господарювання за секторами національної економіки. Зазначимо, що банківські кредити виступають не тільки одним із джерел залучених коштів для підприємств, а є певним економічним індикатором, за допомогою якого можна говорити про переважний розвиток того чи іншо-

го сектора економіки. За останні три роки основне місце займають довгострокові кредити у промисловість, торгівлю і громадське харчування, хоч їх питома вага поступово зменшується [табл. 2].

Питома вага кредитних вкладень у будівництво, транспорт і сільське господарство незначною. Недостатній рівень забезпечення позиками галузей, які потребують інвестицій на порівняно тривалі терміни і діяльність яких має певною мірою сезонний характер, відображає ситуацію, що характеризується нестабільністю становища на фінансовому ринку у перехідній економіці, а отже, вищим рівнем ризиків, які супроводжують довгострокове інвестування коштів. У такому аспекті галузева структура кредитного портфеля відображає орієнтацію банків на сфері економічної діяльності зі швидким обігом капіталів, і відповідно більшим доходом, що є адекватною реакцією на існуюче на ринку положення. Скорочення питоми ваги довгострокових кредитів сільському господарству від 6,8 % у 1998 році до 2,9 % у 2001 році може стати негативним чинником для розвитку АПК.

Не менш важливою є структура довгострокових кредитів комерційних банків суб'єктам господарювання за формами власності [табл. 3].

Наочно можна побачити переважання довгострокових кредитних вкладень комерційних банків у господарства недержавної форми власності. Основними позичальниками залишаються підприємства колективної форми власності (77,5%). Як показує аналіз, існує помітна тенденція до зменшення з кож-

Таблиця 2

Довгострокові кредити за галузями економіки [12,10]

Заборгованість на кінець періоду, млн.грн.

Галузі	1998		1999		2000		2001	
	Сума	% до загального обсягу	Сума	% до загального обсягу	Сума	% до загального обсягу	Сума	% до загального обсягу
Всього кредитів, наданих суб'єктам господарювання	1371	100	2366	100	2987	100	5535	100
Промисловість	496	36,1	826	34,9	1161	38,9	1532	27,7
Сільське господарство	93	6,8	162	6,8	190	6,4	163	2,9
Торгівля і громадське харчування	343	25	822	34,7	955	32	1736	31,4
Транспорт	85	6,2	101	4,3	172	5,8	364	6,6
Зв'язок	39	2,8	30	1,3	42	1,4	67	1,2
Будівництво	47	3,4	51	2,2	86	2,8	178	3,2
Інші	268	19,7	374	15,8	381	12,7	1495	27

Таблиця 3

Структура довгострокових кредитів за формами власності, млн.грн. [3,96]

Період	Всього	У тому числі за формами власності							
		Приватна (включаючи фізичних осіб)		Колективна		Державна		Міжнародних організацій і юридичних осіб інших держав	
		Сума	Пит.вага в %	Сума	Пит.вага в %	Сума	Пит.вага в %	Сума	Пит.вага в %
1995	434	30	6,9	93	21,4	311	71,7	-	-
1996	607	43	7	191	31,5	373	61,5	-	-
1997	773	76	9,8	554	71,7	144	18,5	-	-
1998	1633	360	22	1184	72,5	84	5,2	5	0,3
1999	2645	422	15,9	2102	79,4	91	3,4	31	1,3
2000	3421	542	15,8	2658	77,7	174	5,08	47	0,11
2001	6025	691	11,4	4964	82,3	303	5,02	67	1,11
2002 вересень	9191	1572	17,1	7068	76,9	364	4,0	188	2,0

ним роком питомої ваги інвестиційних вкладень комерційних банків у державні підприємства. Це пояснюється, з одного боку, зменшенням кількості державних підприємств внаслідок приватизації, а з іншого тим, що останні є досить інертними щодо вибору та здійснення своєї діяльності і досить залежні від нестабільних бюджетних джерел фінансування.

Як свідчать статистичні дані, обсяги операцій банків з кредитування інвестиційної діяльності невеликі, що пов'язане з рядом причин.

Насамперед, фінансовий потенціал більшості комерційних банків України недостатній для інвестиційного забезпечення широких проектів і програм. Тільки великі і стійкі банки можуть витримувати тривале вилучення значної частини своїх активів в умовах виробничого інвестування. Довгострокове кредитування значною мірою стримується тим, що власні кошти банків порівняно невеликі, а залучені мають переважно короткостроковий характер. Окрім того, вона також гальмується через відсутність достатніх резервів під кредитні ризики. Від-

повідно до встановлених Національним банком економічних нормативів мінімальне співвідношення між власним (регулятивним) капіталом і розміром активів, зважених за ризиками, становить 8%. У банківському секторі цей показник, за даними офіційної статистики, набагато менший.

Вагоме значення для ефективності банків має рівень їх капіталізації, оскільки він працює на забезпечення довготермінової життєздатності банку, захищає від банкрутства, компенсуючи поточні витрати, допомагає підтримувати довіру клієнтів і переконувати кредиторів у фінансовій могутності банку. Капітал має бути достатнім, щоб позичальники мали впевненість у тому, що банк спроможний задовольнити їхні потреби у кредитах. Навіть якщо економіка переживає спад, він є джерелом коштів, необхідних для створення, організації і функціонування банку до часу залучення достатньої кількості депозитів. Звідси банки черпають кошти на організаційне зростання, надання нових послуг, виконання нових програм, мають підтримку і захист від ризику, пов'язаного з наданням нових послуг і створенням додаткових потужностей.

У банківській системі за роки економічного спаду відбулися процеси деконцентрації капіталу на тлі його концентрації на світових ринках. Сукупний власний капітал вітчизняної банківської системи становить 3,8% щодо до ВВП проти 13-16% у розвинутих країнах. Ресурси українських банків зменшились із 100% по відношенню до ВВП у 1992 році до 23,5% у 2001 році [8,3]. Непомірна кількість банків подрібнила капітал і ресурси, створила підґрунтя для процвітання банків-рантє, які не вкладають коштів у реальну економіку, а радше існують за рахунок спекулятивних операцій. Тільки великі банки спроможні кредитувати реальну економіку.

У своїй діяльності Національний банк України приділяє значну увагу проблемам капіталізації і нарощування як статутного капіталу, так і інших складових. Завдяки такій політиці спостерігається постійна тенденція до зростання обсягів капіталу комерційних банків [табл. 4].

За перше півріччя 2002 року він збільшився на 662,3 млн. грн., або на 8,4%, і на 01.07.2002 року становив 8571,3 млн. грн. Більше половини (57,6%) балансового капі-

талу сформовано за рахунок статутного капіталу, резервний фонд становить 6,7%, результат минулих років – 19,8%, результат поточного року – 3,2%, інший капітал – 12,7% [13, 7]. Незважаючи на зростання балансової суми капіталу банківської системи, негативним явищем є те, що власний капітал більшості банків формується в основному за рахунок статутного фонду та субординованого боргу, а не через нарощування прибутку та резервів. Крім того, станом на кінець квітня 2002 року із 154 діючих в Україні банків 40 мали недостатній розмір сплаченого статутного капіталу [4, с.9].

В умовах, що склались тепер в Україні, комерційним банкам дуже важко поповнювати свою власну капіталову базу, що пов'язано із загальноекономічним станом країни, низькими доходами широких верств населення, недовірою до комерційних банків, недостатньою кількістю стратегічних інвесторів, із нерозвиненістю і непрозорістю вітчизняного фондового ринку. Все це зумовлено недосконалою інфраструктурою його функціонування і законодавчою базою. Необхідно враховувати й те, що прибуток у господарському комплексі протягом тривалого часу мав тенденцію до зниження і майже половина підприємств зазнає збитків. Це значно скорочує коло потенційних позичальників та їхні можливості вчасного повернення виданих кредитів і процентів за користування ними, відповідно зменшуючи прибутки і самих комерційних банків. Якщо донедавна вони могли компенсувати свої витрати за рахунок суттєвих доходів від операцій із цінними паперами (особливо в іноземній валюті), то тепер додаткові можливості отримати прибуток у фінансовій сфері вкрай обмежені, а банки вимушені працювати саме з реальним сектором економіки. Внаслідок цього відбувається значне погіршення їх фінансових результатів, що безпосередньо скорочує як загальний обсяг власного капіталу (коли банк зазнає збитків), так і їхні можливості додаткового накопичення капіталу за рахунок прибутку. А якщо до цього додати ще й тиск з боку контролюючих органів, то збільшення капіталу для комерційних банків стає цілою проблемою.

Отже, проблема концентрації банківського капіталу як фінансової основи структурних перетворень у національній економіці надзвичайно актуальна, оскільки від цього

Капітал банківської системи за 1994-2002 рр.[2,149]

сума на кінець періоду

Період	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	I півріччя 2002
Капітал банків, млн.грн.	365	1580	3156	3971	4828	5878	6450	7854	8571
Сплатений статутний капітал, млн.грн.	88	541	1098	1560	2107	2914	3666	4576	4940
Питома вага статутного капіталу у балансовому, %	24,1	34,2	34,8	39,3	43,6	49,6	56,8	58,3	57,6

залежить забезпеченість ресурсами, створення бази для подальшого зростання і розширення, захист банку від ризиків, довіра з боку інвесторів.

Обсяги банківського кредитування головним чином залежать від розмірів ресурсів, які залучаються банками і насамперед від вкладів населення, загальна сума яких, враховуючи всю банківську систему на 01.07.2002р. становить 32,5% усіх зобов'язань [3, 14]. Одним з недоліків можна виділити неспроможність банківської сфери активно залучати ці кошти до процесів інвестування. Хоч населення має переважно низькі грошові доходи, без збільшення яких не можна розраховувати на зростання вкладів, третина його знаходиться за межею бідності, середній клас ще не сформувався, проте люди здійснюють заощадження, приріст останніх у всіх формах є високим. На нашу думку, причина прихована у значному тіньовому секторі у країні. Близько 40% населення одержують офіційно не зареєстровані доходи. Залучити ці кошти, принаймні частково, надзвичайно важливо, бо за різними розрахунками вони становлять 10-15 млрд. дол., оскільки перехід хоч би частини цих коштів на рахунки спроможний різко розширити ресурсну базу комерційних банків [7, 76]. Мобілізація і використання цих заощаджень з метою інвестування могли би відіграти суттєву роль у технічному і технологічному оновленні виробництва. Але ці заощадження переважно осідають у формі валютних нагромаджень, у тому числі спрямовані на вкладення у житло, значна частина вкладається у короткострокові активи, які забезпечують високу доходність, вивозиться за кордон. Серед основних причин такого ста-

новища слід назвати необхідність збереження високої ліквідності накопичень на випадок покриття тимчасової неплатоспроможності, у період затримок заробітної плати, недовіру до функціонуючих фінансово-кредитних інститутів, пов'язану з небезпекою втрати вкладів, та інші.

Таким чином, кошти населення є не повною мірою реалізованим джерелом інвестиційних ресурсів в Україні.

Окрім того, намагання спрямувати ресурси банківської системи на участь в інвестиціях стикається з проблемою розривів у грошових потоках, тобто невідповідності між строками повернення активів і пасивів. Це пов'язано з тим, що у структурі пасивів комерційних банків переважають короткострокові зобов'язання до 1 місяця. Клієнти банків в основному роблять внески на короткострокові депозити, бажаючи мати у розпорядженні гроші для проведення поточних платежів, при цьому вони ніяк не розраховують брати на себе високий інвестиційний ризик. Якщо за рахунок короткострокових внесків банк прийме рішення провести довгострокове кредитування тих чи інших проектів, то фактично він підвищує ризик клієнтів, а також будь-якої миті може опинитися у ситуації нестачі коштів для виконання своїх короткотермінових зобов'язань.

Хоча для підтримки поточної ліквідності банки мають можливість оперативно залучати кошти на міжбанківському ринку і в центральному банку, проте використання міжбанківських кредитів в умовах перехідного періоду навряд чи можна назвати достатньо адекватним, тому що орієнтація можливостей погашення зобов'язань виключно на можливості оперативного залучення коштів

може поставити банк у досить скрутне становище (приміром, за наявності дефіциту ресурсів на міжбанківському ринку). Великий банк з солідними резервами здатний тимчасово покривати недостатні кошти. Однак скромні розміри банківських установ в Україні та відсутність надприбутків не дають можливості розраховувати на їх резерви. Внаслідок цього страждають клієнти, які платять за високоризиковані вкладення банків.

Також, серйозним чинником, що стримує інвестиційну активність, є значні обсяги резервування Національним Банком України. Вимоги обов'язкового резервування, незважаючи на те, що вони постійно знижуються, значною мірою перевищують ті, що діють на західних ринках (до 1% або не набагато більше). З 8 липня 2002 року Національний Банк України встановив такі нормативи формування банками обов'язкових резервів: опосередкований до 9%, у тому числі під короткострокові кошти і депозити юридичних і фізичних осіб у національній валюті – 6%, в іноземній – 10%, під кошти до запитання у національній та іноземній валютах – 12%, під довгострокові кошти і депозити юридичних і фізичних осіб у національній валюті – 0%, в іноземній – 8%. Водночас слід визнати, що більш високі ставки резервування в Україні є вимушеним заходом в умовах становлення національної банківської системи, чим гарантується стабільність останньої, її захищеність від впливу, насамперед такого негативного фактора, як реальної можливості неповернення кредитів в умовах збитковості окремих позичальників, нереальності інвестиційного проекту через певний період у силу зміни обставин, та інших проблем і несподіванок непередбачуваної економіки. Але очевидно, що фінансові можливості банків у цьому разі суттєво обмежуються.

Одночасно, функціонування кредитного механізму в інвестиційній сфері пов'язане з проблемами прямої дії Закону України "Про заставу". Відомо, що банки видають довгострокові кредити в основному під заставу майна чи майнових прав. Проте у випадку відсутності грошей у позичальника кредитор доводиться пройти тернистий шлях, щоб врешті-решт отримати кошти від продажу цього заставного майна.

Також, проблемою ефективності кредитування інвестиційної діяльності є великі про-

центні ставки, оскільки рівень ціни кредиту перевищує його фінансову віддачу у будь-якому виробництві. Внаслідок цього виробники опинилися відрізнаними від ринку грошових капіталів. За діючих високих ставок підприємствам, які намагаються реалізувати інвестиційні проекти, важко конкурувати з позичальниками, яким потрібні кошти для торговельних чи інших короткострокових операцій.

На практиці нижню межу процентної ставки формально може бути визначено рівнем облікової ставки Національного Банку України. Невелика розбіжність між обліковою і кредитною ставками в умовах безінфляційного розвитку економіки виступає свідченням збалансованості грошової системи. Однак в Україні ця розбіжність досить значна, при цьому зміни дисконтної ставки не завжди є орієнтиром для встановлення ставки процента за кредитами. Так, при зниженні облікової ставки НБУ у 2001 році з 27% до 12,5% річних (на 14,5%) рівень середньозважених процентних ставок за кредитами комерційних банків у національній валюті знизився з 37,4 до 29% річних (на 7,8% річних). У тому числі за довгостроковими кредитами комерційних банків у національній валюті юридичним особам знизився з 40,6 до 21,9% річних і перевищував рівень облікової ставки майже у 2 рази. Як бачимо, динаміка зміни рівня середньозваженої ставки за кредитами не відповідала змінам коригування облікової ставки Національним Банком України. Зміна облікової ставки вказує лише на напрямок зміни процентної ставки (у бік підвищення чи зниження).

Звертаючись до статистики, необхідно зауважити, що Національний Банк України постійно вживає заходи щодо зниження вартості грошей на кредитному ринку. Так, протягом 2002 року НБУ тричі знижував облікову ставку: 10 березня з 12,5 до 11,5%, 4 травня до 10%, 4 липня – до 8% річних. Відповідно знизилась процентні ставки за кредитами, наданими комерційними банками у національній валюті. Так, із січня по вересень 2002 року середньозважена процентна ставка за довгостроковими кредитами у національній валюті юридичним особам знизилась із 21,4 до 18,8% річних [3, 81].

Відомо, що у ціну позичкового капіталу закладається величезна премія за всі можливі ризики, пов'язані з кредитуванням під-

приємств, а також традиційні ризики, пов'язані зі слабкістю банківської системи. Основними причинами збереження високої маржі між кредитними і депозитними ставками є висока ризикованість кредитів, відсутність високоліквідної застави у позичальників, нерозвиненість механізму страхування кредитних ризиків тощо.

Однак кредитні ресурси комерційних банків залишаються ще надто дорогими і спрямовуються переважно на кредитування поточної діяльності підприємницьких структур.

І нарешті, ще однією причиною низьких обсягів кредитування є високі вимоги до застави. Нормативні акти щодо кредитування вимагають від сторін укласти договір застави, який має бути завірений нотаріально. Ця процедура платна для клієнта. Крім того, у деяких випадках заставлене майно повинно бути в обов'язковому порядку застраховане, за що страхова компанія отримує суму від 4 до 20 % його вартості. Все це значні кошти, які у кінцевому рахунку ввійдуть у ціну продукції чи у вартість послуг. Та головне те, що рекомендації щодо обсягів заставленого майна весь час підвищуються. Вартість застави має бути щонайменше вдвічі більша за суму кредиту.

Отже, незважаючи на те, що протягом останніх років простежується позитивна тенденція зростання обсягів довгострокового кредитування, його потенціал і досі не задіяний на повну потужність. Розв'язати проблему залучення банківських кредитів у інвестиційну діяльність можна лише за умови поліпшення макроекономічної ситуації в Україні, а також послідовної реалізації системи взаємопов'язаних економічних, правових, організаційних заходів, спрямованих на утворення привабливого інвестиційного клімату і поживлення інвестиційної активності, до яких слід віднести наступні:

зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання;

законодавче встановлення податкових пільг для банків, які здійснюють кредитування інвестиційних проектів;

підвищення реальних доходів населення, зменшення податкового тиску з метою стимулювання заощаджень;

посилення довіри населення до банківських установ шляхом розвитку надійної системи захисту їх вкладів;

розширення капіталізації банків шляхом їх об'єднання, залучення додаткових коштів акціонерів, а також коштів юридичних і фізичних осіб на умовах субординованого боргу;

довгострокове рефінансування Національним банком України комерційних банків, що здійснюють цільове інвестиційне кредитування пріоритетних виробництв;

удосконалення законодавства про заставу, про банківський кредит з метою забезпечення захисту інтересів банків;

запровадження комерційними банками різних видів вкладів, зручних для громадян, які би дали змогу акумулювати значну частину довгострокових кредитних ресурсів на потреби інвестування тощо.

Якщо ж не буде вжито цих заходів, то обмеженість кредитних ресурсів не сприятиме забезпеченню повного та ефективного використання інвестиційних можливостей банків і гальмуватиме процес економічного зростання у державі.

1. Бюлетень НБУ.- 2002.- №5.

2. Бюлетень НБУ.- 2002.-№6.

3. Бюлетень НБУ.- 2002.-№9.

4. Гольченко І. Кредитні ресурси банківської системи: сучасний стан та можливі шляхи вирішення проблеми їх збільшення. //Цінні папери України. - 2002.- №29.

5. Дьоміна А. Інвестування економіки України через систему комерційних банків. // Банківська справа. - 1999.-№5.

6. Задоя А., Завгородня О. Грошово-кредитні важелі активізації інвестиційної діяльності. // Банківська справа. - 1999.-№5.

7. Лисяк Л.В., Шумський В.М. Реальність потенційних джерел інвестиційної діяльності в Україні. //Фінанси України. - 2002.-№3.

8. Матвієнко П.В. Головне завдання – побудова ринкової економіки.//Обрій.-2002.-№25.

9. Мельник О. Вплив банківської системи на інвестиційний ринок.// Економіка. Фінанси. Право. - 1998.- №8.

10. Перзеке М. Банківське кредитування як джерело фінансування інвестиційного процесу. //Фінанси України. - 2001.- №3.

11. Савченко В.Ф. Інвестиційні можливості банківської системи та проблеми їх ефективного використання в державі і регіоні. //Регіональні перспективи. - 2000.- №5.

12. Статистичні таблиці до Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2001 році".// Економіст.- 2002.-№7.

13. Фінансовий стан банків України у I півріччі 2002 року та шляхи підвищення ефективності їх діяльності. //Вісник НБУ.- 2002.-№9.

14. Циганов С.А. Інвестиційний процес і комерційні банки. //Фінанси України.-1998.-№12.

15. Яковенко Л. Роль банків в інвестиційному забезпеченні реального сектору. //Банківська справа. - 2000.- №1.

The modern state of banks' crediting of investment processes in Ukraine is analyzed in the article. Basic reasons of low level for long-term credits providing to cater for the needs of real sector economy and the ways of its elimination are investigated.

Стецевич А. І.

ПРОГНОЗУВАННЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

В статті розглянуто аналіз фінансових потоків комерційного банку, їх вплив на прибутковість та ліквідність. Описано методи загального управління фінансовими потоками, їх переваги та недоліки.

Розглянемо аналіз фінансових потоків комерційного банку через призму ліквідності і прибутковості цієї установи. Поєднання цих двох компонентів в оптимальних для кожного конкретного випадку обсягах – основне завдання будь-якої фінансової установи. Для банківської ж найважливішою є проблема вибору такої структури активів та пасивів, що забезпечувала б мету в її досягненні. При цьому їх структура повинна бути такою, яка б відповідно реагувала на непередбачені події та зміни у зовнішньому середовищі.

Враховуючи те, що рух фінансових потоків у комерційному банку становить так званий цикл банківських операцій, основним завданням активно-пасивних операцій є забезпечення наявності достатньої суми для погашення залучених коштів, у реальному банку фінансові потоки щодо можуть мати як випадковий характер (ресурси до запитання), так і терміновий (депозити, вкладні операції, капітал). Рух строкових коштів, як правило, аналізують за допомогою розривів ліквідності (метод ОАР та ін.). При цьому особливо важливим є досягнення чіткого взаємозв'язку між термінами залучення коштів та їх вкладками на відповідний період. Елемент випадковості для даного виду потоків дуже низький і при стабільному зовнішньому середовищі терміни повернення ресурсів відповідають умовам угод. Аналіз руху фінансових потоків «до запитання» – це більш складний та непрогнозований елемент, дослідження якого потребує використання певних ймовірних припущень.

Найпростіший варіант управління загальними фінансовими потоками – це встановлення чіткого взаємозв'язку між джерелами ресурсів та напрямками їх вкладання. Таким чином, при управлінні фінансових потоків комерційний банк отримує можливість (за відсутності інших умов, наприклад, прострочення кредиту тощо) використовувати надходження фінансових потоків від погашення активів для виплати зобов'язань за ними.

Однак цей метод має й серйозні недоліки:

– між рівнем коштів до запитання та розміром високоліквідних активів практично ніколи немає знаку рівності, адже існує постійний обіг грошових коштів, що дозволяє покривати поточні зобов'язання за рахунок надходження нових ресурсів;

– кошти «до запитання» інколи можуть носити яскраво виражений строковий характер і не вилучатися з банку одночасно;

– між рівнем капіталу та рівнем необоротних активів існує чіткий взаємозв'язок, адже перший призначений для підтримки фінансової стійкості банку, а другий – для забезпечення операційної діяльності.

Тому аналіз фінансових потоків пропонується проводити через поєднання методів управління ліквідності та максимізації прибутку.

Основними параметрами максимального прибутку є такі.

– ріст чистої процентної маржі як результату використання сили фінансового важеля, суть якого полягає в постійному зменшенні частки капіталу у фінансуванні активів банку;

– збільшення розміру комісійного доходу за рахунок використання сучасних банківських технологій;

– ріст спекулятивного доходу за рахунок використання валютних операцій.